

СПЕЦИФІКА ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ОЗНАЧЕНОСТІ/НЕОЗНАЧЕНОСТІ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Швець Т. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30, Переяслав, Київська область, Україна
orcid.org/0000-0002-5798-7630
chvetstiana@gmail.com*

Швець О. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30, Переяслав, Київська область, Україна
orcid.org/0000-0002-6588-5159
olexandershvets@gmail.com*

Ключові слова: *категорія означеності/неозначеності, означений артикль, неозначений артикль, указівні займенники, присвійні займенники, неозначені займенники, неозначено-особовий займенник.*

Статтю присвячено виявленню специфіки вербалізації категорії означеності/неозначеності у сучасній німецькій мові. Установлено, що проблема вербалізації категорії означеності/неозначеності, якій присвячено певну кількість наукових розвідок, не є достатньо розробленою саме на матеріалі цієї мови, тому потребує подальшого вивчення. У сучасних лінгвістичних студіях категорію означеності/неозначеності трактують як міру обізнаності мовців з об'єктами мовлення або текстову категорію.

Категорію означеності/неозначеності можна зарахувати до мовних універсальї, оскільки вона притаманна майже всім мовам. Є мови, що мають формальні маркери її вербалізації, і такі, в яких вони відсутні. У німецькій мові категорія означеності/неозначеності має граматично виражений характер. Засобами її вербалізації є артиклі (як означені, так і неозначені). Використання означених артиклів дозволяє конкретизувати об'єкт, про який йдеться, представити його як такий, що відомий співрозмовникові за ситуацією або контекстом.

Звернення мовців або авторів творів до неозначених артиклів подає змальований об'єкт як такий, що вперше постає перед індивідом, є одним із низки подібних до нього. Семантична функція означеного та неозначеного артиклів полягає в здатності ідентифікувати об'єкт (вербалізація категорії означеності) або зарахувати його до класу однорідних (вербалізація категорії неозначеності). У результаті проведеного дослідження встановлено: окрім форм означеного артикля, категорія означеності у сучасній німецькій мові вербалізується вказівними займенниками, що є засобом конкретизації об'єктів, про які йдеться, часу виконання запланованої дії, нагадування про вже відому особу тощо. До засобів вербалізації категорії означеності також належать присвійні займенники, що вказують на належність об'єкта певній особі.

Засобами вербалізації категорії неозначеності є форми неозначеного артикля та неозначені займенники, що обмежують обсяг поняття, вираженого іменником, даючи неточну вказівку на ознаки об'єктів. Великими можливостями у плані вербалізації категорії неозначеності володіє неозначено-особовий займенник «man», що слугує для позначення невідомого суб'єкта або групи невідомих осіб.

SPECIFICS OF DEFINITENESS/INDEFINITENESS CATEGORY VERBALIZATION BY MEANS OF MODERN GERMAN

Shvets T. A.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Chair for Foreign Philology, Translation and Teaching Methods
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Sukhomlynskoho str., 30, Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5798-7630
chvetstatiana@gmail.com*

Shvets O. V.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Chair for Foreign Philology, Translation and Teaching Methods
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Sukhomlynskoho str., 30, Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6588-5159*

Key words: *definiteness / indefiniteness category, definite article, indefinite article, demonstrative pronouns, possessive pronouns, indefinite pronouns, indefinite-personal pronoun.*

The article is devoted to identifying the specifics of definiteness / indefiniteness category verbalization in the modern German language. The authors established that the issue of definiteness / indefiniteness category verbalization, to which a certain number of scientific studies are devoted, is not sufficiently developed on the material of this language and consequently requires further study. The contemporary linguistic research interprets the definiteness / indefiniteness category as a measure of the speakers' awareness with the objects of speech or as a textual category.

The definiteness / indefiniteness category can be classified as a linguistic universal as it is inherent in almost all languages. There are languages that have formal markers of their verbalization and those lacking them. In German, the definiteness / indefiniteness category is grammatically explicit. The means of its verbalization are, first of all, definite and indefinite articles. The use of definite articles allows us to specify the object under discussion, to present it as already known to the interlocutor by the situation or context.

The use of indefinite articles by speakers or authors of works represents the depicted object as such that for the first time presents itself to the person and it is one among a number of similar ones. The semantic function of the definite and indefinite article is to identify the object (the definiteness category verbalization) or to classify it as homogeneous (the indefiniteness category verbalization).

As a result of the study, it was established that in addition to the forms of the definite article, the definiteness category in the modern German language is verbalized by demonstrative pronouns, which are used to: specify objects under discussion, as well as the time of the planned action, a reminder of an already known person and the like. The means of the definiteness category verbalization also include possessive pronouns, indicating the object belonging to a certain person.

On the other hand, the means of indefiniteness category verbalization are forms of the indefinite article and indefinite pronouns, which limit the scope of the concept expressed by the noun giving an imprecise indication of the attributes of objects. The indefinite-personal pronoun *man*, which serves to denote an unknown subject or group of unknown people, has great power in terms of indefiniteness category verbalization.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку лінгвістики відзначений посиленням уваги з боку наукової спільноти до проблеми вербалізації категорії означеності/неозначеності у мовах різних мовних груп і сімей, що пов'язано з переходом лінгвістичних пошуків у площину функціональної семантики. У лінгвістичній літературі відомо низку праць, присвячених категорії означеності/неозначеності, її семантиці та засобам вираження, проведених на матеріалі тих мов, що мають сталі формальні засоби вираження цієї категорії, тобто означені та неозначені артиклі (С.Г. Ахметова [1], Л.І. Гуренко [2], В.Б. Кашкін [3], Д.А. Штеллінг [6] та інші). У дослідженні О.І. Москальської ця категорія розглядається у контексті теорії тексту як комунікативно-граматична [7, S. 103], а О.В. Бондарко вивчає цю категорію у прагматичному аспекті, відзначаючи її співвіднесеність із «відомістю референта учасникам комунікативного акту» [5, с. 270].

Проте специфіка вербалізації категорії означеності/неозначеності засобами сучасної німецької мови досліджена ще не достатньо та потребує подальшого вивчення, що й зумовило актуальність цієї статті.

Мета і завдання статті – шляхом застосування комплексного підходу виявити специфіку вербалізації категорії означеності/неозначеності засобами сучасної німецької мови.

Об'єктом дослідження є граматична категорія означеності/неозначеності у сучасній німецькій мові.

Предмет дослідження – специфіка вербалізації категорії означеності/неозначеності засобами сучасної німецької мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Категорія означеності/неозначеності є багатоаспектним явищем, що входить до загальної сфери дослідження змістової сторони висловлювання як однієї з його сторін суб'єктивного смислу. Традиційно її трактують як ступінь обізнаності мовців із предметом мовлення, його опредметненим суб'єктом або об'єктом. Автори Лінгвістичного енциклопедичного словника визначають категорію означеності/неозначеності як «одну з категорій семантики висловлювання», функцією якої є «актуалізація та детермінація іменника, демонстрація його одиничності у ситуації, що описується (означеність), або вираження його належності до класу подібних феноменів (неозначеність)» [4, с. 349].

Категорія означеності/неозначеності належить до тих граматичних категорій, що притаманні майже всім мовам, виявляючись у семантичній структурі висловлювання. Носії будь-якої мови (незалежно від наявності чи відсутності у ній формальних маркерів означеності/неозначеності), розповідаючи про щось, досить часто мають на

увазі конкретні означені чи неозначені предмети або явища. Звичайно ж, для учасників процесу комунікації не становить труднощів зрозуміти те, про означений чи неозначений предмет ідеться.

Зазначене свідчить про наявність категорії означеності/неозначеності у будь-якій мові, хоча засоби її вербалізації суттєво відрізняються у кожній із них. Виходячи з цього, можна поділити мови на такі, в яких необхідне обов'язкове формальне вираження означеності/неозначеності шляхом використання обмеженої кількості її маркерів – артиклів, а також такі, в яких відсутні спеціальні маркери цієї категорії, зважаючи на що мовці вдаються до засобів, що належать до різних мовних рівнів.

Категорія означеності/неозначеності у німецькій мові належить до тих категорій, що мають граматично експлікований характер. Засобами її вербалізації є форми артиклів (як означених – *der, die, das, die*, так і неозначених – *ein, eine, ein*): *Der Kellner folgte seinem Blick, ballte die Faust und ließ seine Armmuskeln springen* [75, S. 10]. У цьому уривку звернення автора до означеного артикля чоловічого роду *der* конкретизує оповідь, указуючи саме на того офіціанта, який підходив до столика оповідача.

Die Frau streifte ihn beinahe, so dicht ging sie an ihm vorüber [75, S. 5]. Тут артикль жіночого роду *die* позначає особу жіночої статі, про яку вже йшлося у тексті твору, тобто ту, яка вже відома мовцям за контекстом.

Das Gesicht war starr und maskenhaft; es wirkte, als sei es eingestürzt, und die Augen hatten im Laternenlicht einen Ausdruck so gläserner Leere, daß er aufmerksam wurde [75, S. 5]. У наведеному фрагменті використання означеного артикля середнього роду *das* є засобом змалювання зовнішності жінки, про яку йдеться у тексті.

У разі, коли об'єкт уперше з'являється у тексті твору, автор використовує неозначені артиклі жіночого та чоловічого роду *eine/ein*, що вможливує представлення предмета чи об'єкта як одного з низки йому подібних та є засобом вираження категорії неозначеності: *Ein Charakter aus Gußeisen* [75, S. 24]. Звернення автора до неозначеного артикля чоловічого роду *ein* слугує для позначення об'єкта, про який ідеться, як одного з низки подібних.

Er zog ein Päckchen Zigaretten hervor und kramte in seinen Taschen nach Streichhölzern [75, S. 6]. У цьому реченні використання неозначеного артикля середнього роду *ein* вказує на те, що описуваний предмет є одним із класу йому подібних та постає перед читачем як такий, що згадується вперше.

Як засвідчили результати проведеного дослідження, основною семантичною функцією артикля є актуалізація поняття, тобто здатність переда-

вати значення ідентифікації предмета, позначеного іменником (вербалізація категорії означеності), або значення належності до класу однорідних предметів (реалізація категорії неозначеності).

Особливим засобом вираження категорії означеності іменників сучасної німецької мови є вказівні займенники *dieser, jener, derjenige, derselbe, solcher*, до лексичного значення яких входить вказівка на певний тип референції. Ці займенники належать до так званих «чистих» детермінативів, що знімають неконкретність або абстрактний характер позначуваного ними об'єкта: *Was geht mich selbst dieser Mensch noch an, dieses kleine zufällige Instrument, dieses belanglose Werkzeug in einem Stück finsternen Mittelalters, einer Sonnenfinsternis in Mitteleuropa?* [8, S. 43]. У поданому фрагменті звернення автора до вказівних займенників *dieser* та *dieses* є засобом конкретизації особи, про яку йдеться, оскільки вони виражають значення відомості об'єкта мовцеві, тобто є вербалізатором категорії означеності.

Використання вказівного займенника жіночого роду *diese* може позначати конкретний час виконання запланованої дії (цієї ночі, тобто саме у той час, що передбачається): *Der Oberst verläßt Paris diese Nacht* [8, S. 81].

Die Erinnerung an jene Frau war längst verschollen; nur die Erinnerung an ihren Tod war geblieben [8, S. 250]. У цьому реченні вказівний займенник жіночого роду *jene* у сполученні з іменником *Frau* позначає конкретну особу, про яку в оповідача не залишилося жодних спогадів.

Використання вказівних займенників може також слугувати способом нагадування про вже відому людині особу, тобто одним із засобів вербалізації категорії означеності: «*Ruhig, ruhig*», *sagte Ravic*. «*Ich bin es. Derselbe, der Sie vor ein paar Stunden hergebracht hat*» [8, S. 34]. Автор вдався до вказівного займенника *derselbe* з метою зосередження уваги співрозмовника на особі, яка вже відома йому за попередньою ситуацією.

Повторне вживання в одному висловлюванні одного й того ж вказівного займенника увиразнює думку про те, що йдеться про вже відомий за попередніми обставинами об'єкт: *Sie nahm ihr schwarzes Abendkleid aus dem Schrank und warf es auf das Bett. «Wie ich das manchmal hasse. Dieses ewige schwarze Kleid! Diese ewige Scheherazade! Immer dasselbe! Immer dasselbe!»* [8, S. 272]. У цьому фрагменті автор двічі використав вказівний займенник *dieser*, наголосивши тим самим, що річ, про яку йдеться у творі, давно відома її власниці. Бажання акцентувати увагу оточення на цьому факті увиразнюється зверненням до вказівного займенника *dasselbe*, вжитого також двічі поспіль.

Одним із дієвих засобів вербалізації категорії означеності іменників у сучасній німецькій мові є

присвійні займенники, що вказують на належність зображуваного об'єкта одній особі або групі осіб. З огляду на зазначене, об'єкт, що змальовується, постає перед мовцем як уже відомий за ситуацією: *Meine Hände müssen verdammt ruhig sein* [8, S. 21]. У наведеному реченні присвійний займенник *meine* представляє іменник *Hände* як такий, що належить мовцеві. Таким чином, звернення до цього займенника маркує категорію означеності іменника «руки».

Подібною є семантика присвійного займенник *mein* у поданому нижче фрагменті: *Mein Mann ist im letzten Krieg gefallen. Jetzt ist mein Sohn dran* [8, S. 63]. Завдяки використанню цього займенника описувані особи постають як добре відомі мовцеві.

Отже, використання вказівних і присвійних займенників є ефективним засобом вербалізації категорії означеності іменників сучасної німецької мови, становлячи об'єкт мовлення як такий, що вже відомий оточенню за попереднім контекстом або ситуацією мовлення, та виокремлюючи його з-поміж інших споріднених.

Протилежною до категорії означеності є категорія неозначеності, яку зараховують до більш граматикалізованих. Особливе місце у вербалізації цієї категорії відведене класу слів, що є вказівкою на неозначену особу, предмет чи ознаку, тобто неозначеним займенникам. Науковці вважають, що займенники здатні позначати глобальні поняття фізичного та ментального світу, а також ті смисли, що понятійно поєднують різні рівні мови, надаючи їй природної цілісності.

Відповідно до їх глобальної семантики неозначені займенники німецької мови можна поділити на групи, що вказують на особу, предмет (у найширшому значенні), якість або властивість. Неозначені займенники німецької мови, на противагу означеним, утворюють специфічну групу, виступаючи в ролі детермінативів, що обмежують обсяг поняття, вираженого іменником, або в ролі актуалізаторів, тобто елементів, що встановлюють денотативний статус іменника чи іменникового словосполучення. Це займенники, що містять неточну вказівку на предмет або його ознаку, позначаючи їх неозначеність і невідомість: *Er lebte seit einigen Jahren in Paris und konnte nachts wenig schlafen; da sah man vieles unterwegs* [8, S. 11]. Звернення автора до неозначеного займенника *einige* не вказує точно на період часу, проведений героєм твору в Парижі, а лише зазначає факт його проживання у цьому місті впродовж певного часового відрізка.

Категорія неозначеності вказує на різний ступінь обізнаності співрозмовників з об'єктом мовлення: мовець дає зрозуміти, що він має на увазі об'єкт, ще не відомий співрозмовникові. Саме тому співрозмовник не повинен ототожнювати його з

жодним відомим йому об'єктом: «*Welche Seite? Champs-Élysées oder George V.?*» [8, S. 703]. *Wissen Sie schon, welche Versicherung es ist?* [8, S. 232]. У цих реченнях основною функцією категорії неозначеності, вербалізованої неозначеним займенником *welche*, є узагальнення, оскільки вони позначають об'єкт як представника цілого класу подібних до нього об'єктів. Неозначеність акцентує увагу на немотивованій появі об'єкта в контексті, тобто на відсутності попередніх відомостей про позначуваний об'єкт.

Неозначеність особи, предмета або речі експлікується неозначеними займенниками *jemand*, *irgendjemand*, *mancher* та деякими іншими: «*Manche Menschen haben eben gar kein Glück*», *sagte sie ohne Resignation, als spräche sie von jemand anderem als sich selbst* [8, S. 120]. У цьому фрагменті неозначений займенник *manche* є засобом позначення ще не відомих оточенню осіб, увиразнюючи тим самим той факт, що сказане зовсім не стосується присутніх.

Особливо яскраво категорія неозначеності експлікується неозначеним займенником *jemand*: «*Ich habe angerufen. Jemand war am Apparat und sagte, du wohntest nicht mehr hier*» [8, S. 444]. У цьому реченні неозначений займенник *jemand* позначає не відому для оповідача особу, вербалізуючи тим самим категорію неозначеності. Неозначені займенники *jemand* та *mancher* надають висловлюванню розмовно-зневажливого забарвлення.

Категорія неозначеності особи у німецькій мові передається також займенником *man*, традиційно уналежненим до неозначено-особових. Займенник *man* характеризується широкими референтними зв'язками, суть яких точно передає німецький термін «*Gesamt-Namenlosigkeit*» (узагальнена відсутність називання). Він уживається на позначення неозначеного суб'єкта з метою узагальненої вказівки на сукупність людей, до якої входить необмежена кількість осіб: *Man hatte ihn im August 1933 verhaftet* [8, S. 246]. У цьому реченні звернення до займенника *man* слугує засобом повідомлення про факт арешту якоїсь особи (його) не зовсім відомою кількістю людей.

Неозначено-особовий займенник *man* також позначає особу чи групу осіб, відомих мовцеві (або й співрозмовникові), яких він із певних причин не може або не бажає називати: *Man mußte jeden Tag aufbrechen können (Ravic)* [8, S. 208]. У цьому реченні просто наголошується на необхідності бути готовим щоденно виконувати службові обов'язки, але не називаються конкретні особи, які повинні бути до цього готовими.

Цей займенник використовують також на позначення однієї або кількох невідомих осіб, що наближає його за семантикою до займенників *einer* і *jemand*: *Man brachte ihn zum Verhör; man wollte*

wissen, in welcher Richtung beide geflohen wären, was für Papiere sie hätten und wer ihnen unterwegs behilflich ich sein würde [75, S. 246]. Тут ідеться про допит головного героя твору невідомими особами.

Як бачимо, кожен із неозначених займенників *jemand*, *irgendjemand*, *mancher* та *man* здатен вербалізувати категорію неозначеності, акцентуючи увагу на невідомості об'єкта, про який ідеться. Незважаючи на видиму схожість у їх значеннях, кожен із них володіє витонченими семантичними відмінностями, що є дуже суттєвими. З огляду на зазначене, подібні (на перший погляд) займенники не утворюють синонімічних пар.

Неозначені займенники здатні також акцентувати увагу на неозначеності особи, предмета, якості, кількості, місця й часу дії: *Er wartete noch einige Minuten – das Gesicht kam nicht* [75, S. 124]. *Ein paar Wochen. Vielleicht auch einige Monate* [75, S. 216]. У поданих вище реченнях використання неозначеного займенника *einige* у сполученні з іменниками *Minuten* та *Monate* є маркером вербалізації категорії неозначеності іменників, вказуючи на невизначену кількість часу, впродовж якого триватиме дія.

Ще одним засобом вираження категорії неозначеності об'єкта є неозначений займенник *mehrere*: *Es war mehrere Kilometer von dem Platz entfernt, wo er die Leiche eingegraben hatte – weit genug, um zu verhüten, daß man beide zu gleicher Zeit fand* [75, S. 616]. Семантика цього неозначеного займенника є специфічною, оскільки він є засобом вказівки на невизначену кількість осіб, предметів тощо.

Неозначений займенник *irgendein* може вживатися з метою вербалізації категорії неозначеності щодо як живих, так і неживих об'єктів: *Irgendein Geräusch* [75, S. 674]. *Irgendein Sergeant kam damals sogar herunter in die Katakombe* [75, S. 441]. У першому випадку невідомим є якийсь шум, а в другому – чоловік, який спустився до катакомби. Поєднання неозначеного займенника *irgendein* з іменниками на позначення істот та неістот презентує об'єкт, про який ідеться як про невідомий, подібний до низки інших, вербалізуючи таким чином категорію неозначеності.

У семантику неозначеного займенника *jeder* закладено узагальнене значення будь-якого об'єкта, що позначається ним: *Jeder Mensch kommt doch jeden Tag zu Fouquet's* [75, S. 483]. *Jede Partei verrät die andere und das Land, um für sich zu profitieren* [75, S. 493]. Як видно з наведених речень, цей неозначений займенник може стосуватися як істот, так і неістот. Об'єкт про який ідеться (завдяки зверненню до нього) вводиться у ситуацію мовлення як один із йому подібних, тобто не зовсім відомих оточенню.

Традиційно вважають, що використання неозначених займенників із метою вербаліза-

ції категорії неозначеності притаманне розмовному стилю мовлення: «*Natürlich. Nazis haben erstklassige Papiere. Und sämtliche Visa, die sie wollen*» [75, S. 71]. Тут неозначений займенник *sämtliche* вжитий у діалогічному мовленні, що належить до розмовного стилю мовлення.

Проведене дослідження засвідчило, що основною функцією семантики неозначеності є функція узагальнення, коли об'єкт позначається як представник цілого класу подібних до нього об'єктів, не пов'язаних у свідомості мовця конкретними зв'язками з предметами, що його оточують.

Висновки. Отже, категорія означеності/неозначеності у сучасній німецькій мові трактується, з одного боку, як міра обізнаності/необізнаності мовців із предметом мовлення, з іншого – як комунікативно-граматична категорія тексту. Основними засобами вербалізації цієї категорії є означені (*der, die, das, die*) й неозначені (*ein, eine, ein*) артиклі. До інших засобів репрезентації категорії означеності належать вказівні та присвійні займенники. Категорія неозначеності, окрім неозначених артиклів, вербалізується шляхом звернення до неозначених (*einige, jemand, irgendjemand, mancher, mehrere*) і неозначено-особових займенників, серед яких особливе місце посідає займенник *man*.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямі полягають у можливості проведення порівняльного дослідження засобів вербалізації категорії означеності/неозначеності у німецькій та французькій мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахметова С.Г. Синтактика и прагматика английского артикля : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04. Москва : МГУ, 1989. 32 с.
2. Гуренко Л.И. Неопределенный артикль маркер единичной расчлененности значения существительного под влиянием контекста : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Одесса, 1978. 24 с.
3. Кашкин В.Б. Континуально-дискретный принцип в универсальной функциональной грамматике : автореф. ... дисс. докт. филол. наук : 10.02.19. Санкт-Петербург : Санкт-Петербургский гос. ун-т, 1996. С. 35-36.
4. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В.Н. Ярцевой, 2-е изд., доп. Москва : Большая рос. энциклопедия, 2002. 709 с.
5. Теория функциональной грамматики: Субъектность. Объектность. Коммуникативная перспектива высказываний. Определенность / неопределенность / под ред. А.В. Бондарко. Санкт-Петербург : Наука, 1992. 348 с.
6. Штелинг Д.А. Грамматическая семантика английского языка. *Фактор человека в языке*. Москва : ЧеРо, 1996. 254 с.
7. Moskalskaja O.I. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. Москва : Академия, 2004. 352 S.
8. Remarque E.M. Arc De Triomphe. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 1979. 728 S.

REFERENCES

1. Akhmetova S.G. (1989) Syntactics and Pragmatics of the English Article [Sintaktika i pragmatika anglijskogo artiklya]: Abstract of the dissertation ... Doctor of Philology: 10.02.04. Moscow: Moscow State University. 32 p.
2. Gurenko L.I. (1978) The indefinite article marker of the singular partition of the meaning of a noun under the influence of the context [Neopredelennyy artikl' marker yedinichnoy raschlenennosti znacheniya sushchestvitel'nogo pod vliyaniyem konteksta]: abstract of the dissertation of Candidate of Philological Sciences: 10.02.04. Odessa. 24 p.
3. Kashkin V.B. (1996) The Continental-Discrete Principle in Universal Functional Grammar [Kontinual'no-diskretnyy printsip v universal'noy funktsional'noy grammatike]: abstract of the dissertation of Doctor of Philology: 10.02.19. St. Petersburg: St. Petersburg State University. P. 35-36.
4. Linguistic Encyclopedic Dictionary (2002) [Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar']. Edited by V.N. Yartseva, 2nd ed. Moscow: Big Russian Encyclopedia. 709 p.
5. Theory of functional grammar: Subjectivity. Objectivity. Communicative perspective of statements. Definiteness / indefiniteness (1992) [Teoriya funkcional'noj grammatiki: Sub'ektnost'. Ob'ektnost'. Kommunikativnaya perspektiva vyskazyvanij. Opredelennost' / neopredelennost']. Edited by A.V. Bondarko. St. Petersburg: Nauka. 348 p.
6. Shteling D.A. (1996) Grammatical semantics of the English language. The human factor in language [Grammaticheskaya semantika anglijskogo yazyka. Faktor cheloveka v yazyke]. Moscow: CheRo. 254 p.
7. Moskalskaja O.I. (2004) Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. Moscow: Academia. 352 S.
8. Remarque E.M. (1979) Arc De Triomphe. Köln: Kiepenheuer & Witsch. 728 S.